

POSTANOWIENIE

Dnia 29 listopada 2012 r.

Sąd Okręgowy Warszawa - Praga w Warszawie II Wydział Cywilny

w następującym składzie:

Przewodniczący: SSO Bogdan Wolski

po rozpoznaniu w dniu 29 listopada 2012 r. w Warszawie

na rozprawie

sprawy z powództwa

A K

przeciwko

G P

o zapłatę

postanawia:

przedstawić Trybunałowi Konstytucyjnemu następujące pytanie prawne:

Czy art. 991 § 1 i 2 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks Cywilny (Dz. U. Nr 16, poz. 93 ze zm.) jest zgodny z art. 21 ust. 1 oraz art. 64 ust. 1 i 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej?

Sędzią nadzwyczajnym
za zgodności stwierdził
Sędzią przewodniczącym
Sekretarz sądowy
Małgorzata Krawczyk

UZASADNIENIE

I. Stanowiska stron i przebieg postępowania.

1. W pozwie z maja 2010 r. A K wytoczyła powództwo przeciwko G P o zapłatę kwoty zł z ustawowymi od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty.

1.1. W uzasadnieniu pozwu powódka podała, iż spadkodawca W K zmarły sierpnia 2009 r. pozostawił testament, w którym jako jedynego spadkobiercę powołał żonę G P Sąd Rejonowy w W postanowieniem z dnia lutego 2010 r. stwierdził nabycie całego spadku na podstawie testamentu na rzecz żony G P Powódka jest córką spadkodawcy, zaś pozwana była jego żoną. Gdyby doszło do dziedziczenia ustawowego, każda z nich otrzymałaby 1/4 części spadku, gdyż do kręgu spadkobierców ustawowych zaliczone zostałyby pozostałe dzieci spadkodawcy: syn Ł K i córka M K W skład masy spadkowej wchodzi nieruchomość położona w W przy ul. Wartość przedmiotowej nieruchomości została przyjęta na poziomie zł, na podstawie informacji o nieruchomościach podobnych zaoferowanych do sprzedaży. Zachówek od kwoty, zgodnie z treścią art. 991 Kodeksu cywilnego, wynosi połowę z 1/4, która przypadłaby powódce, gdyby doszło do dziedziczenia ustawowego, co stanowi kwotę zł.

2. W odpowiedzi na pozew pozwana G P
uznała powództwo do kwoty zł, wnosząc o oddalenie
powództwa w pozostałym zakresie.

2.1. Uzasadniając przedstawione stanowisko pozwana
przyznała, że w skład spadku wchodzi nieruchomość przy ul.
Wartość spadku została przez powódkę zawyżona.
Nie można także w kwestii zachowku pominąć, iż spadkodawca starał
się za swego życia zapewnić środki niezbędne dla utrzymania córki,
dotując koszty jej utrzymania i wykształcenia, czyniąc w tym celu
darowizny, bądź zrzekając się niektórych swoich uprawnień na rzecz
córki. W tej sytuacji, zwłaszcza gdy nadto zważyć, że spadkodawca
ciężko chorował od 1995 r., wielokrotnie był hospitalizowany, w tym
czasie jego córka nie utrzymywała z nim kontaktów, żądanie zachowku
w kwocie sprecyzowanej przez A K jest nadużyciem
prawa, a w konsekwencji sprzeczne z zasadami współżycia społecznego
(art. 5 k.c.). Pozwana podniosła nadto, że spadkodawca pozostawił
długi, o których wartość należy pomniejszyć spadek, a mianowicie
kredyt zaciągnięty w Bank S.A. z siedzibą w W
na kwotę zł oraz pożyczkę zaciągniętą w dniu kwietnia 2009 r.
w Bank S.A. z siedzibą w W na kwotę
zł. Wartość tych zobowiązań na dzień jego śmierci jest obecnie
przedmiotem ustaleń pozwanej. G P poniosła
także koszty pogrzebu męża.

3. Na rozprawie w dniu maja 2011 r. pozwana oświadczyła,
że byłaby skłonna zawrzeć ugodę na kwotę zł, co nie oznacza,

iż do tej kwoty uznaje powództwo. Powódka nie zgodziła się na zaproponowane warunki ugody. Następnie pozwana oświadczyła, iż cofa uznanie powództwa do kwoty zł i wnosi o oddalenie powództwa w całości.

4. Na rozprawie w dniu 29 listopada 2012 r. powódka podtrzymała żądanie zapłaty kwoty zł tytułem zachowku. Pozwana wniosła o oddalenie powództwa w całości. Na rozprawie w tym dniu zostało ogłoszone postanowienie o przedstawieniu pytania prawnego Trybunałowi Konstytucyjnemu i postanowienie o zawieszeniu postępowania.

II. Zagadnienie konstytucyjne.

1. Sprawa poddana pod rozstrzygnięcie Sądu Okręgowego Warszawa – Praga w Warszawie, dotyczy realizacji uprawnienia wynikającego z art. 991 Kodeksu cywilnego. Przepis ten stanowi:

§ 1. Zstępny, małżonkowi oraz rodzicom spadkodawcy, którzy byliby powołani do spadku z ustawy, należą się, jeżeli uprawniony jest trwale niezdolny do pracy albo jeżeli zstępny uprawniony jest małoletni - dwie trzecie wartości udziału spadkowego, który by mu przypadął przy dziedziczeniu ustawowym, w innych zaś wypadkach - połowa wartości tego udziału (zachówek).

§ 2. Jeżeli uprawniony nie otrzymał należnego mu zachowku bądź w postaci uczynionej przez spadkodawcę darowizny, bądź w postaci powołania do spadku, bądź w postaci zapisu, przysługuje mu przeciwko spadkobiercy

roszczenie o zapłatę sumy pieniężnej potrzebnej do pokrycia zachowku albo do jego uzupełnienia.

2. Z przepisu tego wynika zatem obowiązek zaspokojenia przez spadkobiercę lub spadkobierców roszczenia przysługującego wymienionym w nim osobom, którzy nie otrzymali należnego im zachowku czy to w postaci darowizny albo powołania do spadku lub zapisu. Roszczenie wynikające z realizacji tego uprawnienia ma charakter pieniężny.

3. Przepis art. 991 Kodeksu cywilnego stanowić będzie podstawę prawną wydanego w przedmiotowej sprawie wyroku, a wobec tego od odpowiedzi na pytanie prawne zależy rozstrzygnięcie sprawy toczącej się przed Sądem Okręgowym Warszawa - Praga. Oznacza to spełnienie przesłanki funkcjonalnej wynikającej z art. 3 ustawy o Trybunale Konstytucyjnym (por. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 31 stycznia 2001 r., P 4/99).

4. Norma zawarta w art. 991 § 1 i 2 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny, w ocenie Sądu pytającego, narusza gwarancje wynikające z art. 21 ust. 1 oraz art. 64 ust. 1 i 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

5. Uzasadniając sformułowany zarzut należy w pierwszej kolejności podkreślić, iż z art. 21 ust. 1 Konstytucji wynika zasada ochrony własności i prawa dziedziczenia. Przepis ten stanowi bowiem:

Rzeczpospolita Polska chroni własność i prawo dziedziczenia.

5.1. Obowiązek ten jest realizowany między innymi poprzez stanowienie norm ustawowych służących ochronie prawa dziedziczenia, w tym gwarantujących swobodę testowania, i odstąpienie od wprowadzenia regulacji wykluczających lub też ograniczających tę ochronę.

6. Powtórzenie i uzupełnienie zasady zawartej w art. 21 ust. 1 Konstytucji zostało ujęte w art. 64 Konstytucji, który stanowi:

1. Każdy ma prawo do własności, innych praw majątkowych oraz prawo dziedziczenia.

2. Własność, inne prawa majątkowe oraz prawo dziedziczenia podlegają równej dla wszystkich ochronie prawnej.

6.1. Z art. 64 ust. 1 Konstytucji wynika zatem wolność nabywania mienia, jego zachowania oraz dysponowania nim, przy czym dysponowanie mieniem przez uprawnionego może być dokonywane w ramach czynności *inter vivos*, jak i *mortis causa*.

6.2. Ochrona prawa dziedziczenia, a więc także prawa testowania, nakazuje uwzględnienie woli właściciela decydującego w testamencie komu przypadnie spadek w całości lub jego określonej części. Ochrona ta, o czym stanowi art. 64 ust. 2 Konstytucji, nie powinna być w jakikolwiek sposób zróżnicowana z uwagi na charakter prawa

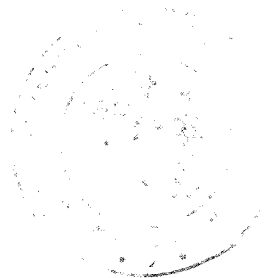
majątkowego, czy też dysponenta tego prawa. W szczególności prawo dziedziczenia nie powinno doznawać ograniczenia tylko z tego powodu, iż spadkodawca pozostawił małżonka lub najbliższych krewnych, którzy nie zostali powołani do spadku.

7. Odnosząc przedstawione uwagi do oceny normy wynikającej z art. 991 Kodeksu cywilnego, Sąd pytający stwierdza, iż przepis ten narusza postanowienia Konstytucji zarówno co do gwarancji towarzyszących aktowi testowania, a więc dotyczących wypełnienia dyspozycji spadkodawcy, jak też praw spadkodawcy. Obowiązywanie tej regulacji oznacza, iż w istocie spadkodawca w chwili testowania może rozporządzić w sposób niewątpliwy i skuteczny, przy spełnieniu wszystkich ustawowych wymagań towarzyszących temu aktowi, wyłącznie w odniesieniu do 1/3 praw do spadku. Pominięcie przez spadkodawcę najbliższych krewnych i małżonka spadkodawcy może być bowiem zakwestionowane przez uprawnione osoby poprzez żądanie zapłaty odpowiedniej sumy pieniężnej, przy czym odmowa spełnienia tego żądania skutkować może wystąpieniem z adekwatnym roszczeniem na drogę postępowania sądowego. Ostatecznie zatem realizacja uprawnienia wynikającego z art. 991 Kodeksu cywilnego może doprowadzić do wykonania tego ustawowego obowiązku w drodze egzekucji skierowanej nie tylko do majątku nabytego w drodze dziedziczenia, ale każdego majątku pozostającego własnością spadkobiercą. Podjęcie przez spadkobiercę czynności rozporządzających w celu zapobieżenia takiemu trybowi wykonania ustawowego obowiązku może prowadzić do wymuszonej

sprzedaży składników majątku spadkobiercy, co niewątpliwie nie zapewni uzyskania ekwiwalentnego świadczenia.

7.1. Konstytucja nie ustanawia na rzecz małżonka i najbliższych krewnych gwarancji nabycia praw do spadku. Zatem nie jest konieczne istnienie regulacji stwarzającej uprawnienie dla tych osób do uzyskania przynajmniej części udziału spadkowego, części praw do spadku, które mogliby uzyskać w ramach dziedziczenia ustawowego. Odmiennie kształtuje się pozycja spadkodawcy, jak i spadkobiercy, których prawa do swobodnego wyrażenia woli testowania i ochrony praw nabytych w drodze spadku, podlegają ochronie wynikającej z art. 21 ust. 1 i art. 64 ust. 1 i 2 Konstytucji. Skoro nie można odszukać odpowiednich praw małżonka i najbliższych krewnych, które można byłoby przeciwstawić gwarancjom przysługującym spadkodawcy i spadkobiercy, to oznacza, iż art. 991 Kodeksu cywilnego narusza Konstytucję w zakresie wynikającym z przedstawionego pytania prawnego.

8. Wypełniając dyspozycję art. 32 ust. 1 ustawy o Trybunale Konstytucyjnym w zw. z art. 126 § 1 pkt 1 k.p.c., Sąd pytający występuje o rozpoznanie sprawy w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym z udziałem Sejmu i Prokuratora Generalnego.

oryginał właściwie podpisany
za zgodność stwierdzam

Sekretarz Sądowy
Magdalena Matusiak